

Gondolatok a rendőri hivatás erkölcsi normarendszeréről

Thoughts on the moral norm system of the police profession

DOI: [HTTPS://DOI.ORG/10.53793/RV.2021.3.1](https://doi.org/10.53793/RV.2021.3.1)

Absztrakt

Magyarország történelmének a XIX. XX. és a XXI. században bekövetkezett változásai szempontjából kiemelt jelentőségű, hogy az állami fegyveres szervek, ezen belül is a rendőrség jól megalapozott szakmai elvárások mentén, hivatásszerűen végezze feladatát. A hivatásszerű munkavégzés nem képzelhető el erkölcsi és morális kérdések nélkül. A rendőri hivatás társadalomban betöltött szerepe szerinti feladatellátása, a jog által szabályozott keretek között tölti be rendeltetését. A hivatás számára meghatározott feladatokat, így a törvényi felhatalmazás keretein belül jogszerűen, szakszerűen és arányosan köteles végrehajtani. Mindemellett azonban a hivatás gyakorlásának vannak olyan mozzanatai, fázisai és interakciói, melyekre szolgáló törvényi előírás nincs. Ilyenkor igencsak nagy szerep jut a hivatásos emberek önálló döntéseinek. Az ilyen döntések tekintetében az erkölcs szerepe válik meghatározóvá. A jó és a rossz, a helyes és a helytelen közötti választás nem csupán a szolgálati előírások és ellenőrzések által kívülről támasztott elvárásoknak történő engedelmességet jelenti, hanem mindinkább válik kiemelt jelentőségűvé a belülről jövő tudatos és akaratlagos cselekvés. Az erkölcsi jóra való törekvés, az akaratlanság, vagyis az erények kialakulása útján válik meghatározó kötelességgé a hivatás gyakorlása során.

KULCSSZAVAK: RENDŐRI ERKÖLCS, RENDŐRI HIVATÁS, ERKÖLCSI NORMARENDSZER, HIVATÁSETIKAI KÓDEX

Abstract

The history of Hungary dates to the 19th, 20th and 21st century. From the point of view of the changes that took place in the 19th century, it is of paramount importance that the state armed bodies, including the police, perform their tasks professionally in accordance with well-founded professional expectations. Professional work is inconceivable without moral issues. The performance of the duties of the police profession according to its role in society fulfils its purpose within the framework regulated by law. It is obliged to perform the tasks specified for the profession, thus within the framework of the legal authorization, legally, professionally, and proportionately. However, there are moments, phases, and interactions in the practice of the profession for which there is no legal requirement. In such cases, the independent decisions of professional people play a very important role. The role of morality becomes decisive in such decisions. The choice between good and bad, right and wrong, means not only obedience to the expectations of the outside by service standards and controls, but also the conscious and wilful action from within becomes increasingly important. The pursuit of moral good, through willpower, that is, through the formation of virtues, becomes a defining duty in the practice of the profession.

KEYWORDS: POLICE MORALITY, POLICE PROFESSION, SYSTEM OF MORAL NORMS, CODE OF PROFESSIONAL ETHICS

Bevezetés

A XIX. és a XX. század végi, valamint a XXI. század eleji társadalmi változások következtében kiemelt fontosságú, hogy az állami fegyveres szervek, ezen belül a rendőrség jól megalapozott szakmai elvárások mentén, azaz hivatásszerűen végezze feladatát. A hivatásszerű

munkavégzés és a hivatások léte azonban nem képzelhető el hivatássetika nélkül, ami azt jelenti, hogy a rendészeti tevékenység sem létezik erkölcsi és morális szabályok nélkül. Az ilyen szabályok többek között elősegítik a rendészeti állomány integrációját és ezzel a hatékonyabb feladatvégrehajtást, illetve fontos kapcsolatot képeznek a rendészeti állomány és a civilek között.

A rendőri hivatásról

Az állam által meghatározott feladatok, a társadalmi érdekek a különböző hivatásrendeken keresztül valósulnak meg. A hivatásrendek monopolizálják azokat a társadalmi szerepeket, amelyeket ellátnak, vagyis a társadalom adott hivatásrenden kívüli tagjainak nincs módjuk az adott társadalmi szerepet életvitelszerűen ellátni. (Boda 2018: 141) Ennek oka az, hogy a társadalmi szerep sikeres ellátásához speciális szaktudás elsajátítása szükséges.

„A hivatásrendek az egy társadalmi funkciót ellátó szakmát gyakorlókat tömörítik egy csoportba, legyenek akár munkavállalók, akár munkaadók. (...) A társadalomnak szüksége van hivatásrendekre, mivel az állam csak a hivatásrendek közvetítésével képes irányítani a gazdaság és a társadalom működését.” (Boda 2018: 139-140) A hivatásrendek közül a közszolgálati hivatásrend, azon belül is a hivatásos szolgálatot teljesítő rendőr számára szolgálnak iránymutatásul az etikai kódex alapelvei, amelyek a rendőrök integritásának alapvető eszközeit képviselik. (A rendőri hivatás etikai kódexe)

A hivatásrendeken belül minden hivatás rendelkezik speciális szakmai tudással és speciális erkölcsi tartalommal, amelyek monopolizálják az adott hivatást. Így van ez a rendőri hivatással is, amelyre vonatkozólag olyan speciális szakmai módszertani- és jogszabályi előírások vonatkoznak, amelyek együttesen határozzák meg az elméleti és gyakorlati alkalmazhatóságának tudásanyagát. A hivatások létének szükséges eleme a hagyományok ápolása, amely a hivatás történetének megismerésén, elsajátításán és annak belsővé tételének folyamatán alapul. A hivatásrendek közül a rendőri hivatás erkölcsi normái ebben a tekintetben alapvetően a szervezete által előírt normák és szabályok formájában kerülnek megfogalmazásra, amelyeket aztán elvárásaként támaszt a hivatást gyakorlójával szemben.

A társadalmi szerep, ebben az értelemben tehát a rendőri hivatás, amely a hivatásos szolgálatot, vagyis a közjó szolgálatát jelentette. A rendőrség az állam létének szüksége eleme, mivel az állam karhatalom nélkül nem létezik. A társadalom és a rendészeti állomány közötti optimális kapcsolat kialakítása visszahat a köz biztonságérzetére és a társadalmi rend fenntartásának lehetővé tételére, amelynek révén az államérdek megvalósulhat. E témakörnek bővebb kifejtésére a következő részben kerül sor.

A köz szolgálatával, mint hivatással szemben az általános közbizalom megőrzése, megerősítése a közszolgálat jó rendje, valamint annak eredményes és hatékony működése érdekében szükséges, hogy az erkölcssértések elkövetése erkölcsi jogkövetkezményeket vonjon maga után. Ehhez olyan készségek elsajátítása és azok hatékony alkalmazása

szükséges, ami a rendőri hivatással szemben támasztott magasabb erkölcsi elvárások megismerésén túl, azok elsajátításának és belsővé tételének elengedhetetlen eleme.

Az erkölcs és az erények szerepe a rendőri hivatásban

Az erkölcs fogalmi meghatározását tekintve olyan magatartást befolyásoló normarendszer, amelyet tág értelemben a társadalom, szűk értelemben pedig az emberi közösség kisebb csoportja, jelen esetben a hivatásos szolgálatot teljesítő rendőrök alkotnak. (Zlinszky 2002: 13)

A normarendszer tehát szűkebb értelemben az egyes hivatások által alkotott normák rendszerbe foglalt gyűjteményét jelenti. Azokat a normákat, amelyekkel az adott hivatás, vagyis esetünkben a rendőri hivatás jobbá, a szolgálati feladatok ellátása hatékonyabbá tehető. Ezek egyszerre tartalmazzák a hagyományos elemeket és azokat az elemeket, amelyekkel a hivatás modernizálásának köszönhetően változásokon mentek keresztül. Ahhoz, hogy ezeket kiszűrni és rendszerezni lehessen, érdemes az erények témakörében kicsit jobban elmerülni.

Az erény egyfajta viselkedési mód és érzés, egyfajta törekvés, készség, ami iránymutatásul szolgál arra, hogy adott helyzetekben bizonyos módon cselekedjünk. (Warburton 2000: 65) Arisztotelész Nikomakhoszi etikája szerint az erényeket a következőképpen lehet osztályozni: észbeli és erkölcsi erények. Az észbeli erények a bölcsesség, az élelátás és az okosság; az erkölcsi erények a nemes lelkű adakozás és a mértékletesség. Ennél fogva, ha tehát az erkölcsről beszélünk, akkor nem azt mondjuk, hogy az illető bölcs vagy éles eszű, hanem mindinkább azt, hogy szelíd vagy mértékletes. A bölcslet is dicsérettel illetjük lelkének állapotához mérten, a lelkialkatot pedig, mely dicséretet érdemel, erénynek nevezzük. (Arisztotelész 1997: 12) Az erények, mint a lantjáték, gyakorlással elsajátíthatók. Így, ha az igazságos tetteket gyakoroljuk igazságossá, ha a mértékletes tetteket gyakoroljuk mértékletessé, ha a bátor tetteket gyakoroljuk bátorra leszünk. Amit bizonyít az államok életében a tapasztalat, mely szerint a törvényhozók szoktatással igyekeznek a polgárokat jó erkölcsökre nevelni, s minden törvényhozói akarat erre irányul, ki ebben nem helyesen jár el az célt téveszt, s nem fog különbözni ebben a tekintetben a jó kormányzás a rossztól. (Arisztotelész 1997: 13)

Az erény a magatartásban, vagyis a tettekben megmutatózó olyan emberi jó cselekvés, mely ugyan tudatában van cselekedetének lehetséges rossz mivoltával, azonban a végső cselekvést nem az határozza meg, hanem mindinkább a jó és a jóra való törekvés. Az

emberek erkölcsi szempontból ideálisan elvárt módon történő viselkedése, valamilyen erkölcsi szempontból fontos cél elérése Arisztotelész szerint a közösség feladata. (Boda 2018 1. rész: 38)

Az erények olyan jó cselekedetek, melyek révén a személyiségjegyek egyedivé válhatnak. (Boda 2018 1. rész: 41) Az egyedi volta által válik meghatározhatóvá az, hogy az egyes hivatásrendeken belül milyen erények azok, amelyekkel a hivatás gyakorlása jobbá tehető. A jó személyiségjegyekkel rendelkező ember jó cselekedeteket fog végrehajtani, ahogy a jó tettek mögött is jó szándék lapul. A jó cselekedetek tanulhatóak, a normákat meghatározó tulajdonságok elsajátíttatása a közösség feladata. A jó tulajdonságok erősítésével és arra történő nevelésével lesz mindez egyre természetesebb, és válik végül belsővé. A rendőri hivatás közössége a rendőri szervezet maga. A jó emberből jó rendőr lesz, aki hivatását a jó szellemében fogja gyakorolni. Az erények és a személyiség jegyei elő fogják segíteni a jó cselekedetet. Az emberi viselkedéssel szemben többféle erkölcsi vagy morális szempontból való elvárás is megfogalmazható. (Boda 2018 1. rész: 41) Az erénnyel rendelkező személy számára az erény az ő kiválósága, azaz olyan pozitív értékkel rendelkező személyiségjegye, amellyel személyisége jobbá válik. (Boda 2018 1. rész: 41)

Az erényeket befolyásoló tényezők az úgynevezett hajlamok, azok a helyes viselkedésre sarkalló tényezők, melyek szokássá tehetőek. A szokások pedig reflexekké, melyek az emberi viselkedést egy adott cselekvésben, a belsőből induló jó reakciót természetességgel váltja ki. Az erények ideális hajlamok és a hozzájuk kapcsolódó helyes viselkedéssel szemben többféle erkölcsi és morális szempontból elvárásaként támasztott kötelesség vagy parancs fogalmazható meg. Attól függően, hogy az erkölcsi normák milyen közösség számára fogalmazznak meg kívánalmakat, erények szempontjából ideális hajlamokat, válik egyúttal a tanulmány szempontjából a rendőri hivatásban szolgálatot teljesítő rendőrök számára meghatározóvá.

A rendőri hivatással összefüggésbe hozható erények vizsgálata az etikával, mint az erkölccsel foglalkozó filozófiai tudománnyal veszi kezdetét. A helyes és helytelen cselekvés kérdésköre a tudatos emberi cselekvéseknél válik jelentőssé. A tudományág tehát a tudatos emberi cselekvések körében, azok helyes vagy helytelen voltának alapvető kérdéskörével foglalkozik. A rendőri erkölcs a hivatás számára előírt normák, szabályzatok rendszerét alkotja.

A rendőri hivatás gyakorlása során fellépő erkölcsi kérdések összetettek, mindemellett a rendőri állománnyal szemben a rá ruházott hatalomnál fogva a társadalom magasabb szintű erkölcsiséget vár el. A rendészeti hivatás gyakorlása épp ennek okán bír

igencsak nagy relevanciával, hiszen a munkavégzés minden mozzanata morális tartalommal töltődik.

A jog és erkölcs a rendőri hivatásban

A jog és erkölcs olyan szabályozó rendszerek, amelyek kölcsönösen hatással vannak egymásra, így egymás nélkül nem értelmezhetőek. A jog – szerepe szerint – az állam által követendő szabályrendszerek összessége, ami adott keretei között írásba van foglalva és adja azt a normarendszert, ami a társadalom tagjainak mindennapi életét szabályozza. A jognak elengedhetetlen eleme, hogy erkölcsi értéket hordozzon magában. Az erkölcs, mint egyfajta kontroll, mérték és érték szerepét tölti be ebben a rendszerben.

Az állam által meghatározott normák csak akkor tudják betölteni szerepüket, ha az érintett jogalanyok, akiknek szól, vagyis akikért a szabályozás történik, minél nagyobb mértékben azonosulnak vele, önként, belső indíttatásból követik azt. Ilyen tekintetben a jog is erkölcsi értékévé válik, belsővé válik, a belső morális értékrend része lesz. Éppen ezért az általa megkívánt magatartást nem a szankciótól vagy legalábbis nem kizárólag a szankciótól való félelem motiválja, hanem a benne megjelentekkel való azonosulás, az azokkal történő egyetértés. (Baraczkáné 1993: 19-20) A rendőrök esetében ez azt jelenti, hogy a hivatás számára meghatározó és azt szabályozó jogi előírásoknak olyannak kell lennie, ami egyértelműen deklarálja a rendőri szolgálattal együtt járó cselekvési sorokat. A cselekvésnek pedig oly mértékéül szolgál, a magatartási formákat úgy irányítja, hogy végül a rendőr is érzi a szabálynak funkciója van, rendeltetése értelmes és válik számára szükségletté. (Baraczkáné 1993: 20)

Mindez természetesen azt is jelenti, hogy ha a szabályzatban értelmetlen, célszerűtlen, felesleges, sokkal inkább kifejezetten káros és nem előremutató normákat állítanak elé, akkor a joggal szemben támasztott és az előbbieken kifejtett bizalom megrendül, a rendőr azzal nem fog tudni azonosulni, ami ezáltal az egész rendszerre nézve káros lehet. Ez esetben következik be az, hogy a rendőr válogatni kezd a helyes és helytelen szabályok között, és közülük csak az általa helyesnek vélteket kívánja betartani. Ez mindenképpen rossz. A jognak általában, de a rendőrökre vonatkozó jognak kifejezetten és hangsúlyozottan feltétele, hogy a jogalkotó döntse el, hogy a szabály helyes vagy helytelen. A jogalanynak, vagyis ez esetben a rendőrnek pedig feltétlenül védelmeznie kell a jogszabály szükségességét és funkcióját a jogbiztonság érdekében. (Baraczkáné 1993: 20) A rendőrökre vonatkozó szabályozásban mindez azt jelenti, hogy a szabályokat és szabályzókat – bármilyen szintű jogforrás is legyen – a rendőröknek

engedelmességgel követnie kell. Épp ez a követelmény alapozza meg ugyanis a parancs-végrehajtás intézményrendszerét, amelyben a parancs kiadója mindig felelős saját döntéseiért, annak végrehajtója pedig – hacsak az nem bűncselekmény elkövetésével jár – mindenkor köteles azt végrehajtani. Az élethivatásként választott rendőri pálya, mint a közszolgálat, ezeknek a feltételeknek a tudatával vállalható. (Baraczkáné 1993: 20)

A rendőri etika, a szakmai etika, a hivatás etika az adott szervezet keretein belül alkalmazza a hivatás számára előírt általános etikai elveket és normákat. (Boda 1993: 29)

Erdős István szerint a rendőri szakma fokozott erkölcsi veszélyeztetettsége a következőképpen foglalható össze: „A jogi normák alkalmazása diszkrecionális (mérlegelési) feladatokat hárít a rendőrré. A jog általános normáin túlmenően a rendőrnek többnyire egyedül kell döntéseket hoznia. A rendőr a legális erőszak monopóliumával rendelkezik, a hatalommal visszaélés állandó veszélye fenyegeti. A rendőr a bűn közvetlen közelében él és dolgozik, ezért fokozottan veszélyeztetett. A rendőr katonailag, hierarchikusan szervezett testület tagja, az ilyen testületek pedig hajlamosak arra, hogy belső „saját erkölcsöt” alakítsanak ki és várjanak el tagjaitól.” (Erdős 1997: 24-25) A képzésnek ebben fontos szerepe van, méghozzá olyan szempontból, hogy a szolgálatot teljesítő rendőrnek a szakmai elvárások mentén jogszerűen és szakszerűen kell napi feladatát ellátnia. Azonban a tanultak elsajátítása mellett a legfontosabb, hogy azokat hogyan fogja alkalmazni. Ekkor kap kiemelt jelentőséget a rendőri hivatás erkölcsi normarendszere, aminek szerepe nem csupán a társadalommal folytatott interakciók során lesz releváns, hanem a kollegialitásban is, ami nem csak a beosztottakra, hanem a vezetőkre is egyaránt érvényes kell, hogy legyen.

A diszkrecionális döntés Delattre szerint a rendőri hivatás speciális velejárója, amellyel a rend fenntartása és a béke megőrzése érdekében szabad döntések meghozatalára hatalmazzák fel a rendőrt. A különleges szabadságjogok azonban különleges köteleességekkel járnak. Azonban ezekre a diszkrecionális döntésekre sem törvényi, sem egyéb szabályozási előírás nincs. (Delattre 2011: 49) Elengedhetetlen a rendőrök képzése arra vonatkozólag, hogy miként is gyakorolják a számukra biztosított széleskörű diszkrecionális/mérlegelési jogkört. (Delattre 2011: 50)

Tekintettel a munkavégzés sokrétű voltára, nem válik annak minden részlete szabályozhatóvá, ezért kapnak igencsak nagy szerepet a hivatásos emberek önálló döntései. A döntések relevanciája az annak meghozataláig vezető úton a döntéshozó erényei révén válik meghatározóvá.

A rendőri hivatás erkölcsi értelemben vett története

A rendőri erények a rendőri tevékenység, vagyis a hivatásos szolgálattal összefüggő feladatellátásra vonatkozó erények. A rendőri erényekkel összefüggésbe hozhatóan az e témakörrel foglalkozó szerzők munkásságukban számos erényt jelöltek meg rendőri erényként. A rendőri erkölcs témakörében végzett kutatásom a kiegészítéstől napjainkig terjedő időszakban vizsgálja a hivatást érintő erkölcsi érintettségű szakirodalmakat.

1. *A dualizmus kora /1867-1918/*

Az általam vizsgált korszak első állomásaként a dualizmus korában folytattam a rendőri szolgálattal kapcsolatba hozható erények feltárására vonatkozó kutatást. A tanulmány korlátait figyelembe véve a témakört érintő kutatott teljes szakirodalom bemutatására nincs lehetőségem, ezért azokból kiemelek néhány jellegzetesnek tekinthetőt.

Az állami és társadalmi jelenségek között nincs még egy, melynek természete tekintetében annyira eltérne a felfogás a tudományban és az életben, mint a rendőrség működése – fejti ki Concha Győző: A rendőrség természete és állása szabad államban címet viselő értekezésében. Mindemellett különbség mutatkozik a rendőrség állása, az emberi életben betöltött szerepe/szolgálata és értékének vonatkozásában is. Az állami és a társadalmi szervezet, valamint a rendőri működés kapcsolatát az ember nélkülözhetetlen java felől közelíti meg, ami a szabadság sorsa. (Concha 1901: 299)

Concha szerint a közrend az emberi szükségleteknek, az állami szervek és az egyének a közös jó tekintetei szerinti – a jog és természeti erők korlátai között elhelyezkedő – összehangolt működését jelenti. Ebből kifolyólag a rendőri feladatellátás a közhatalomnak azon tevékenysége, amely eme összehangolt működésnek és a szükségletek kielégítésének az emberi akarattól vagy természeti erőktől függő előfeltételeit hivatott állandó örködéssel, széleskörű diszkrecionális hatalommal és fizikai erő azonnali alkalmazásával létrehozni és fenntartani. (Concha 1901: 309)

A dualizmus korának másik meghatározó szakirodalmá Rédey Miklós: A jó rendőr tízparancsolata. (Rédey 1916) A könyvet Rédey az őrszemélyzet okulására, nevelésére szánta, mely a rendőri szolgálat általános tanait tartalmazta. (Nándori 2018: 308) Vészterhes időszak volt ez a rendőrség történetében. A könyv megírásakor az akkorra már harmadik éve zajló első világháború miatt igencsak

megfogyatkozott az állomány, emiatt volt szükség a bővítésre. Ami azonban az egyik legfontosabb cél volt – és ebben Rédey Miklós is kivette szerepét a könyv megírásával –, a megfelelő rendőrképzés. A könyvet az őrszemélyzetnek szánta, tehát azoknak, akik még állományban voltak és felügvették az újonnan felszerelőket. „Az erkölcsi alaptézisek lefektetése olyan iránymutatást adhat, mely vezérfonalként szolgálhat a rendőri munka során.” (Nándori 2018: 307) Rédey legfőbb tanítása, hogy a józan ész, a lelkiismeretes kötelességtudás és a becsületes egyenesség vezéreljék minden útjában a rendőrt, ha jó rendőr akar lenni. (Rédey 1916: 1) A jó rendőr tízparancsolata a következőképpen épül fel: légy hű és kötelességtudó; erős; józan és mértékletes; szorgalmas; tapintatos; lelkiismeretes; emberséges; talpig ember és mindemellett ne légy: részrehajló és túlérzékeny. (Rédey 1916: 106-110)

2. *A két világháború között /1919-1945/*

A Magyar Királyi Csendőrség személyi állományának jelentős részét azonnal, a rendőrség állományát fokozatosan bocsátották el a későbbiek folyamán. Az 1945-ben újjászervezett közigazgatás alapjait a két világháború között funkcionáló közigazgatásban kidolgozott alapelvek jelentették. (Sallai 2019: 136)

A jó rendőr – jó ember címmel Siculus tollából 1924-ben született írás szerint a hivatással szemben támasztott követelmények a következők voltak: a felebaráti szeretet, a lovagiasság, az önfeláldozás és a könyörületesség. (Siculus 1924: 1-2)

„Az erkölcs” címmel, 1927-ben dr. Scitovszky Béla belügyminiszter által írt cikk az általa az erkölcsök védelme érdekében kibocsájtott rendeletről és visszhangjáról ír. A társadalom és a sajtó érdeklődését egyaránt felkeltő és egyben közvéleményt is formáló 151.000/1927. B.M. rendelet jelentősége igencsak értékteremtőnek volt tekinthető. A rendelet az egyént, a társadalmat, az állami berendezkedést és magasabb rendű céljait érintő szükséges közvélemény öntudatát is formáló intézkedésnek volt tekinthető. A kérdés az etikai szempontok szerint felépülő rendelkezések kívánalmát tartalmazta, mert az állami és társadalmi konszolidáció fokozatos fejlődése egyre jobban éreztette hatását a családra és az egyénre egyaránt. (Scitovszky 1927: 9)

Az a hatalmas lelki érték és erő, mely az erkölcsben rejlik tette az embert a föld magasabb rendű teremtményévé. Az emberi életnek ugyanis nincs olyan megnyilvánulása, amelyben az erkölcsnek vezető szerep ne jutna. (Scitovszky 1927: 9) „Az egyéni élet teljessége és tartalmassága, a családi élet tiszta melege, a társadalom

harmóniája, egészséges fejlődése, a hatalom benső ereje, a nemzeti öntudat jogosultsága mind abból a csodálatos, kimeríthetetlen gazdagságú gondolat tiszta forrásából merít magasabbrendű tartalmat és erőt, melynek erkölcs a neve.” (Scitovszky 1927: 9)

Az erkölcs Platón szerint lelki harmónia - fejt ki Scitovszky, ami valódi egyensúlya minden erőnek, ösztönnek és törekvésnek, mert a harmónia maga a boldogság, az erkölcsös ember önmagában boldog, a rossz pedig boldogtalan.

„Az emberi élet tehát csak akkor felel meg a hivatásának, az emberi munka gyümölcse akkor nyújt áldást, művészet, irodalom, tudomány, közigazgatás, politika, közigazgatás, szóval az emberi élet bármely megnyilvánulása csak akkor lendíti előre egy nemzet fejlődését és boldogulását, ha az erkölcs öröklött törvényeit követi.” (Scitovszky 1927: 9) Az állam életében, az egyéni és a társadalmi folyamatos interakciókban aktívan kell érvényesülnie az erkölcs parancsainak. (Scitovszky 1927: 9)

„Tiszta erkölcs a legkisebb nemzetet is nagygyá emelheti, erkölcs nélkül a leghatalmasabb nemzet is elsorvad. Akár az egyén, akár a társadalom vagy nemzet életét vizsgáljuk: belső világának leghűbb tükörképét erkölcsében találjuk meg. Ahol az erkölcs tiszta, ott az élet is boldog, harmonikus, ahol az erkölcs homályba vész, ott az élet beteg és boldogtalan.” (Scitovszky 1927: 9) Az erkölcsi értékek Forgács József 1942-ben írt tanulmányában a következőképp fogalmazódtak meg: szociális érzék, hidegvér, igazságérzet, hűség, engedelmesség, kötelességtudás, példamutatás és lelkiismeretesség jellemezték az akkori rendőr erényeit. Mindemellett a hazaszeretet, az Alkotmány és Magyarország Kormánya iránti hűség, törvények és rendeletek megtartása, előljárók iránti engedelmesség, hivatali titok megőrzése, hivatali kötelességek pontos és lelkiismeretes teljesítése, igazságszeretet, pártatlanság és hozzáférhetetlenség, bátorság, fáradhatatlanság, bajtársiasság, önképzés, rendőrsírok gondozása és a hősi halottakról megemlékezés is fontos szerepet játszott az erkölcsi értékek között, melyek a jó rendőrt jellemezték. (Forgács 1942: 6-14)

3. *A szocializmus kora /1946-1989/*

A szocializmus korában a rendőri hivatással szemben – összefoglalásképpen – a következő kívánalmak kerültek előtérbe: a becsületes kötelességteljesítés; példamutatás, alárendeltekkel való gondoskodás, őket öntudatos hazafiakká nevelés; szolgálatban és szolgálaton kívül egyaránt a magyar nép igaz fiához méltó módon történő viselkedés.

Az erkölcsi-politikai szilárdság elsősorban azt jelentette, hogy a rendőrség minden beosztottja

tökéletesen ismerte a párt politikáját, annak hűségese harcosa, és ennek a politikának az egész tevékenységét a nép és a haza szolgálatába állítja.

„A magyar államrendőrség a demokratikus állami rend és az ország belső közbiztonságának, köznyugalmának őre, a demokratikus magyar állam és a magyar nép bizalmának letéteményese. Kötelékébe csak azok tartozhatnak, akik esküvel fogadott hivatali kötelességeinek híven, bátran megfelelnek, a demokratikus szellemtől és hivatásérzettől áthatva életüket szentelik rendőri szolgálatuknak.” (1. sz. melléklet: 315) (...) „A hivatali, szolgálati fegyelmet szigorúan tartásuk be, előjárókhöz legyenek őszinték, hűségese és ragaszkodók: erkölcsös józan életmód, pártatlanság, politikai tisztánlátás, igazságszeretet és megvesztegethetetlenség, törvénytisztelet, éberség, bátorság, önmérséklettel és tapintatossággal párosult erély, törhetetlen hűség a demokratikus magyar államhoz, valamint fáradalmat, és megalkuvást nem ismerő kötelességérzet, mintaszerű fegyelmezetttség legyenek a legfőbb jellemvonásaik.” (1. sz. melléklet: 315)

4. *A rendszerváltástól napjainkig /1990-2021/*

A rendőri hivatás történetének erkölcsi szempontból releváns szakirodalmát a tanulmány kereteire figyelemmel, röviden mutattam be. Azonban ebből is jól látszik, hogy melyik korban, milyen erkölcsi iránymutatások, vagyis elvárások mentén lát(hat)ták el a napi szolgálati feladatokat a rendőrök. Ezeket a tulajdonságokat/jellemvonásokat különösebb válogatás és rendszerezés nélkül gyűjtöttem össze azokból a rendőri hivatásról szóló szakirodalmakból, amelyeket a kutatásom során eddig feldolgoztam. Ami a rendőri hivatás fejlődéséről összességében elmondható, hogy az szervezetében, működésében, vezetésében és irányításában is fejlődésen ment keresztül. Az e témakörrel foglalkozó szakirodalmak jórészt alapvetően a rendőrség feladata és a hozzá köthető képzések köré voltak csoportosíthatóak. Ez alapján megállapítható, hogy minden korban foglalkoztatták a rendőri hivatásról szóló szakirodalmak szerzőit azok a tulajdonságok vagy nevezük jellemvonásoknak, amiktől a hivatás szakmailag hatékonyabbá, a szervezet működése jobbá tehetőek voltak. Az azonban, hogy a kitűzött cél milyen mértékben váltotta be a hozzá fűzött reményeket nem a statisztikai adatokból szűrhető le, hanem mindinkább abban, hogy a rendőri hivatáshoz köthető feladatellátás mennyire érte el célját. Ami a jelenlegi helyzetet érinti, a feladatmeghatározás és az erkölcsi iránymutatások vonatkozásában a következő szabályozások vannak hatályban.

A rendőrség alapvető feladata – Magyarország Alaptörvényének 46. cikke szerint – „a bűncselekmények megakadályozása, felderítése, a közbiztonság, a közrend és az államhatár rendjének védelme. A rendőrség részt vesz a jogellenes bevándorlás megakadályozásában.” (Magyarország Alaptörvénye. 46.cikk) Feladatát az Alaptörvényt követően továbbá, a Rendőrségről szóló 1994. évi XXXIV. törvény határozza meg. Eszerint „az Alaptörvényben meghatározott feladatok mellett a határforgalom ellenőrzése, a terrorizmus elleni küzdelem és az e törvényben meghatározott bűnmegelőzési, bűnfelderítési célú ellenőrzés, a bűncselekményből származó vagyonvisszaszerzése, valamint az idegenrendészeti és menekültügyi feladatok ellátása.” (A Rendőrségről szóló 1994. évi XXXIV. törvény 1.§(1) A feladatmeghatározáson túl a rendőr szolgálati tevékenységére vonatkozó előírásait a szolgálati szabályzat tartalmazza.

A hatályos 30/2011. (IX.22.) BM rendelet (A rendőrség szolgálati szabályzata. 30/2011. (IX. 22.) BM rendelet) a rendőrség szolgálati szabályzatában külön rendelkezik a szolgálati előjáró és feljebbvaló, valamint az alárendelt kötelességeiről. A magatartási szabályokról, illetve annak létjogosultságáról kevés leírást tartalmaz. A rendőri hivatással járó szolgálati feladatok ellátása erkölcsi tartalommal töltődik, amely nem képzelhető el viselkedési szabályokat előíró etikai kódex nélkül. Jelen esetben a közszolgálati hivatásrendeknek szolgál iránymutatásul és olyan hivatásetikai alapelveket tartalmaz, amelyek a hivatásos állomány számára követelményt ír elő, betartása pedig kötelező érvényű. (A rendőrség szolgálati szabályzata. 30/2011. (IX. 22.) BM rendelet 88-89.§)

A rendvédelmi hivatás etikai alapelveiről Hszt. (a későbbiekben: Hszt.) rendelkezik. E törvény szerint „a rendvédelmi hivatás etikai alapelvei a hivatásos állomány tagjai tekintetében különösen a hűség, a nemzeti érdek előnyben részesítése, a méltóság és a tisztesség, az előítéletektől való mentesség, a pártatlanság, a felelősségtudat, a szakszerűség, az együttműködés és az arányosság.” (Hszt. 14.§ (1)) Ezenkívül külön rendelkezik „a vezetői beosztást betöltőkkel és a rendvédelmi igazgatási szolgálati jogviszonyban álló vezetőkkel szemben támasztott további etikai alapelv a példamutatás, a szakmai szempontok érvényesítése és a számonkérési kötelezettség.” (Hszt. 14.§ (3))

A Magyar Rendvédelmi Kar (a továbbiakban: MRK) működéséről a Hszt. XXIX. fejezetében (Hszt.290/A.-339.§) rendelkezik a jogalkotó, e szervezeten belül az MRK Rendőrségi Tagozata (Rendvédelmi Kar) felel a rendőri állomány vonatkozásait illetően. Az MRK feladata szerint „az MRK a közös értékalapú, egységes

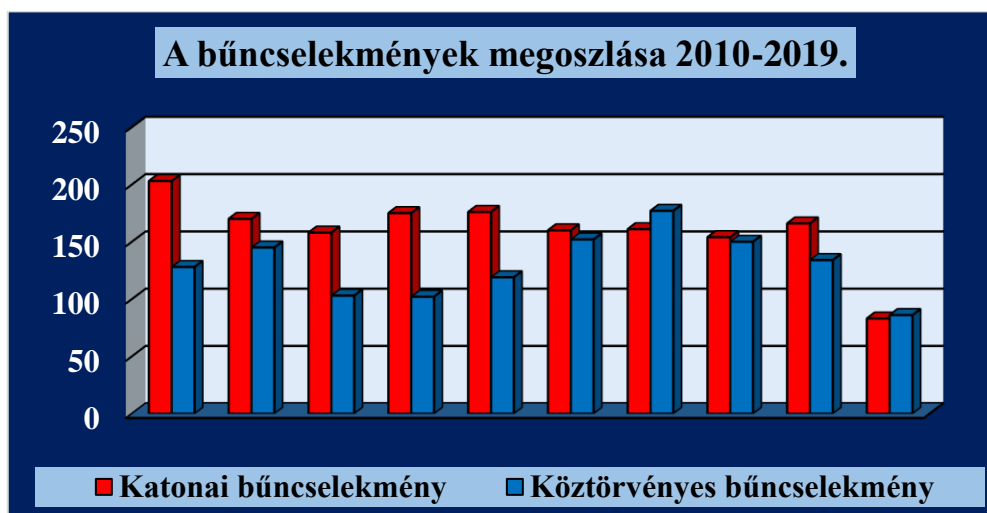
rendvédelmi hivatásrend megerősítése érdekében - önkormányzati elven alapuló, rendvédelmi szakmai köztestületként, országos szervezetként - a rendvédelmi szervek hivatásos és rendvédelmi igazgatási alkalmazotti állománya önszabályozásával, szakmai továbbképzésével, a rendvédelmi szervek tevékenysége minőségének jobbításával kapcsolatos feladatokat látja el." (Hszt.290/A.-339.§) Külön Rendvédelmi Hivatásetikai Kódex és Magyar Rendvédelmi Etikai Eljárási Szabályzat rendelkezik, amelynek megfelelően kell eljárnia egy rendőrnek a Hszt. szerint. Egészen pontosan „etikai vétséget az követ el, aki a Hszt. 14.§-a szerinti rendelkezéseket és a Rendvédelmi Hivatásetikai Kódex rendvédelmi szerv hivatásos vagy rendvédelmi igazgatási alkalmazotti állományára vonatkozó előírásait, valamint az Alapszabály vagy az Etikai Eljárási Szabályzat rendelkezéseit megszegi.” (Hszt.297.§ (4))

A Becsületbíróság jogintézményről és annak működéséről Lippai Zsolt és Kardos Sándor ír „A Becsületbíróság működésének helye és szerepe a fegyelmkezelés rendszerében” című tanulmányában.

Ebben a Becsületbíróság jelenlegi rendszerét megelőző történelmi előzményeket, megalakulásának körülményeit, a Becsületbíróság működését meghatározó alapvető jogkört, tevékenységet és az azóta eltelt öt év tapasztalatait fejtik ki és értékelik. (Lippai-Kardos 2021: 469-485)

Az erkölcsi normarendszernek vannak állandó és változó elemei. Ezek közül az állandó elemek azok, amelyek értékállóságuknak köszönhetően olyan iránymutatásokat tartalmaznak, amelyek a rendőri hivatás gyakorlásának elengedhetetlen és azzal szorosan összefüggő elemeit képviselik, korszaktól függetlenül. Azonban emellett vannak olyan változó elemek, amelyek az adott kor társadalmi változásaihoz vagy a hivatás külön szakcsoportjának kívánalmaihoz igazodva töltik be rendeltetésüket.

Az etikai vétségeken túlmenően a rendőrök által elkövetett bűncselekmények megoszlásáról az alábbi táblázat készült (1. ábra), amelyre az Országos Rendőr-főkapitányságon töltött gyakorlatom (BMTSKF/16-2/2020) során tehettem szert.

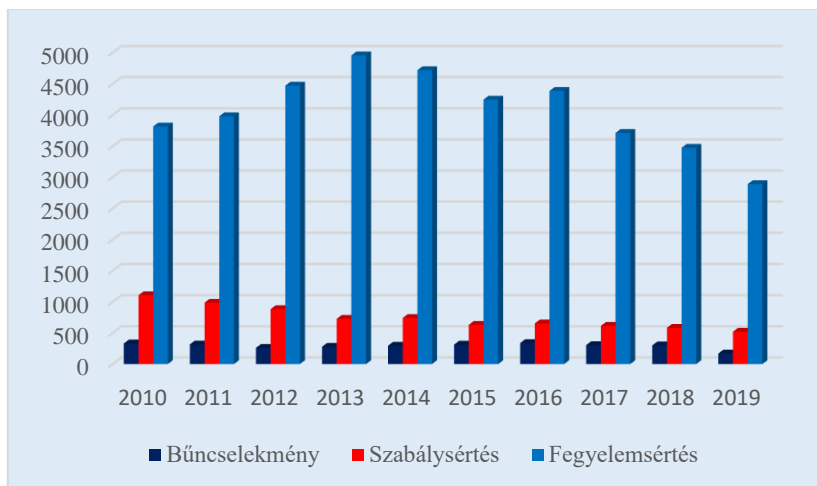

1. ábra: A rendőri állomány által elkövetett bűncselekmények megoszlása

Forrás: Országos Rendőr-főkapitányság Személyügyi Főigazgatóság Humánigazgatási Szolgálat Fegyelmi Osztálya

A rendőri állomány által elkövetett bűncselekmények megoszlása tekintetében a 2010-2019 közötti évek alatt a katonai és köztörvényre üldözendő bűncselekményeket szemlélteti az ábra.

Eszerint figyelemre méltó, hogy az utolsó így vizsgált évben szinte a felére csökkent mind a kétféle bűncselekmény elkövetésének aránya.

2. ábra: A rendőri állomány által elkövetett bűncselekmények, szabálysértések és fegyelemsértések ügyében elrendelt és vizsgált ügyek eloszlása

Forrás: Országos Rendőr-főkapitányság Személyügyi Főigazgatóság Humánigazgatási Szolgálat Fegyelmi Osztálya

A következő ábra (2. ábra) a 2010-2019. év közötti bűncselekmények, szabálysértések és fegyelemsértések ügyében elrendelt és vizsgált ügyek eloszlását mutatja. Ebből a bűncselekmények és a szabálysértések számában mutatkozó stagnálás mellett a fegyelemsértés csökkenő tendenciája is megállapítható. Ez köszönhető a parancsnoki odafigyelésnek, valamint az ellenőrzési és számonkérési kötelezettségek végrehajtásának. Emellett az állomány részéről a hivatástudatnak, az ezzel összefüggő fegyelmezett magatartásnak és az elvárásoknak történő megfelelés is javuló tendenciát eredményezett.

A rendőri hivatás történetével összefüggésbe hozható erkölcsi elemek rövid összefoglalása

A feltárt rendőri hivatással összefüggésbe hozható erkölcsi elemekről összesítő táblázatot készítettem. A táblázatban koronként szedtem külön azokat az elemeket, amelyeket a kor rendőrével szemben elvárásaként támasztottak (1. táblázat).

Korok	A rendőri hivatás történetének erkölcsi elemei
A dualizmus kora /1867-1918/	állandó örködés, széleskörű diszkrecionális hatalom, fizikai erő azonnali alkalmazása, bátorság, hűség, becsület, magabiztosság, kötelességtudás, bajtársiasság, nyugodtság, tiszteletadás, udvariasság, szabályszerű megjelenés
A két világháború közötti időszak /1919-1945/	kötelességtudás, igazságszeretet, nyugodtság, bátorság, udvariasság, bajtársiasság, jóakarát, jószívűség, hűség, lelkiismeretesség, önképzés, pártatlanság, hivatásszeretés, vallásosság, sportkedvelés, jókedélyűség
A szocializmus kora /1946-1990/	őszinteség, hűség, pártatlanság, igazságszeretet, megvesztegethetetlenség, törvénytisztelet, bátorság, fegyelmezetttség, hivatástudat, tapintat, szorgalom, példamutató magatartás, politikai tisztánlátás, példás családi élet, józan ítélőképesség, józan ész, emberszeretet, hivatásszeretet, hazaszeretet, munkaszeretet
A rendszerváltástól napjainkig /1990-2021/	hűség, nemzeti érdek előnyben részesítése, méltóság, tisztesség, előítéletektől való mentesség, pártatlanság, felelősségtudat, szakszerűség, együttműködés és arányosság, példamutatás, szakmai szempontok érvényesítése, számonkérési kötelezettség

1. táblázat: A rendőri hivatással összefüggésbe hozható erkölcsi elemek

Forrás: Saját szerkesztés

Az erények, vagy ahogyan a tanulmány elején is írtam a személyiségjegyek elsajátíthatóak és fejleszthetőek. Belsővé tételüknek folyamata a rendőri képzés szerves részét képezi, mind az elméleti, mind a gyakorlati oldalára egyaránt külön figyelmet kell szentelni.

Természetesen az efféle ismeretek, vagyis a tanultak elsajátításának próbája a napi szolgálati feladatok ellátása során mutatkozik meg, amikor már élesben kell felelősségteljes és körültekintő döntéseket hozni. Ezért sem mindegy, hogy a rendőri etika szerepe a képzésben milyen hangsúlyt kap. A tanulási folyamat a képzés végén nem áll meg, hanem tovább folytatódik szakmaspecifikus területen.

A rendőri hivatással összefüggésbe hozható szabályzatok sora végtelen. Az ezeknek való maradéktalan megfelelés nem kis kihívást jelent egy hivatásos számára. Érdemes lehet ezeknek a szabályzatoknak az újragondolása, modernizálása, átláthatóbbá, kiszámíthatóvá, egységessé és hatékonyabbá tétele, ugyanis a sok szabályozás gátat szabhat a fejlődésnek. A speciális szakágaknak megvannak azok a sajátosan elvárt személyiségjegyei, amivel az adott szakterületben történő munkavégzés jobbá és hatékonyabbá tehető.

Az egységesség szerepe a rendőri hivatáson belül kulcsszerepet kell, hogy betöltsön. Hiszen az egységes irányítás egységes szabályzatok mentén tölti be rendeltetését. Épp ezért az egységes szabályzatokat részben vagy egészben mellőző szokásjog félreviheti egy szervezet működését. Kiszámíthatatlanná teheti a rendszert vagy alakíthat ki olyan, az egységes normától merőben eltérő helyi sajátosságokat, amik kihatással vannak a feladatellátásra is.

Összefoglalás

A tanulmány alapján megfigyelhető, hogy minden korszaknak megvoltak a „speciális” normái, amelyek korszakonként különböztek, igazodva a társadalmi változásokhoz. A mai folyamatosan változó világban elengedhetetlen – figyelemmel erre is – az etikai kódex újragondolása.

A jelenlegi rendőri hivatást érintő előírások kis mértékben térnek ki a viselkedési szabályokra és azokra az erényekre, amelyekkel hatékonyabbá lehet tenni a szolgálati feladatok ellátását és elősegítik a rendőri állomány integrációját, amelynek köszönhetően javul a rendőri állomány és a társadalom közötti kapcsolat.

Az etikai kódex részletesebb újragondolása ebben mindenképpen előremutató megoldást jelenthet. Amennyiben ezen túlmenően, ha mindez kiegészül az abban foglaltak érvényre jutásával/juttatásával, illetve annak igényével, akkor már a javulás minden bizonnyal

pozitív következményt fog eredményezni a kívánt cél megvalósítása érdekében. Az egyéni felelősség mindebben a szervezeten belül, minden szolgálati feladatot ellátó rendőrre egyaránt értendő, így tehát a feladatörök különbözőségére és a hierarchiai rendszerben történő elhelyezkedésre tekintet nélkül, az abban foglaltak betartása és betartatása minden hivatásosra egyaránt vonatkozik.

Irodalomjegyzék

- A magyar királyi belügyminiszter 1927. évi 151.000. számú körrendelete, a közérkölciség védelméről. (1927) Belügyi Közlöny, 32/8. Kiadja a Magyar Királyi Belügyminisztérium [Letöltve: 2021.02.13.].
- A rendőri hivatás etikai kódexe. <http://www.police.hu/a-rendorsegrol/testulet/altalanosan/a-rendori-hivatas-etikai-kodexe>[Letöltve: 2021.04.24.].
- A Rendőrségről. 1994. évi XXXIV. törvény. <https://net.jogtar.hu/jogszabaly?docid=99400034.tv> [Letöltve: 2021.02.25.].
- A rendőrség szolgálati szabályzata. 30/2011. (IX. 22.) BM rendelet. <https://net.jogtar.hu/jogszabaly?docid=a1100030.bm> [Letöltve: 2021.02.27.].
- A rendvédelmi feladatokat ellátó szervek hivatásos állományának szolgálati jogviszonyáról. 2015. évi XLII. törvény. <https://net.jogtar.hu/jogszabaly?docid=a1500042.tv> [Letöltve: 2021.02.26.].
- Arisztotelész (1997) Nikomakhoszi Etika. Részletek, I-III. könyv. Budapest, Európa Kiadó.
- Baraczkáné Nagy, M. (1993) Honvédetika-közszolgálati etika. In: Molnár, K. (szerk.) Katonai etika. Budapest, Zrínyi Kiadó.
- BMTSKF/16-2/2020. számú, a Belügyminisztérium Tudománystratégiai és -koordinációs Főosztályán a Gyakornoki rendszer keretében folytatott tudományos kutatásról szóló pályázata.
- Boda, L. (1993) Honvédetika-közszolgálati etika. In: Molnár, K. (szerk.) Katonai etika. Budapest, Zrínyi Kiadó.
- Boda, M. (2018) A hivatás és a katonai hivatás története és elemei. *Hadtudomány*, 2018. (3-4). doi: 10.17047/HADTUD.2018.28.3-4.135. http://mhht.eu/hadtudomany/2018/2018_3-4/ht201834_137-157.pdf [Letöltve: 2021.02.20.].
- Boda, M. (2018) Az alapvető katonai erények mibenléte és helyük a hosszú 19. századi magyar hadtudományos gondolkodásban I. rész – Az erények és a katonai erénylisták. *Hadtudomány*, 28/1. doi: 10.17047/HADTUD.2018.28.1.38

- http://real.mtak.hu/77911/1/HT20181_40_49_u.pdf
[Letöltve: 2021.02.20.].
- Concha, Gy. (1901) A rendőrség természete és állása szabad államban. In: Pauer, I. (szerk.) Értekezések a társadalmi tudományok köréből. XII. kötet 6. Budapest, Magyar Tudományos Akadémia.
- Delattre, Edwin J. (2011) Character and cops. Ethics in policing. The AEI Press, Washington D.C.
- Erdős, I. (1997) Szakmai erkölcs. Érvek a rendőri etika mellett. Börtönügyi Szemle, 1997/2.
- Lippai, Zs.–Kardos, S. (2021) A Becsületbíróság működésének helye és szerepe a fegyelemkezelés rendszerében. Belügyi Szemle, 69. évf. 2021/3. doi: 10.38146/BSZ.2021.3.7.
<http://real.mtak.hu/122805/1/7.Lippai-KardosBelugyiSzemle2021.evi3.szam469-485.pdf>
[Letöltve: 2021.04.30.].
- Magyarország Alaptörvénye.
<https://net.jogtar.hu/jogszabaly?docid=a1100425.atv>
[Letöltve: 2021.04.24.].
- MRK. Feladatai.
http://www.rendvedelmikar.hu/index.php?pageid=feladatok&security_code= [Letöltve: 2021.02.13.].
- MRK Rendvédelmi Kar.
<http://www.rendvedelmikar.hu/index.php?pageid=mrk-tagozatai&tag=rendorsegi-tagozat> [Letöltve: 2021.02.25.].
- Nándori, N. P. (2018) A rendőrség tízparancsolatának bemutatása. Pécs Határőr Tudományos Közlemények, XX. kötet.
- Rendvédelmi Hivatásetikai Kódex és a Magyar Rendvédelmi Kar Etikai Eljárási Szabályzata.
http://www.rendvedelmikar.hu/letoltes/document/document_327.pdf [Letöltve: 2021.02.22.].
- Rédey, M. (1916) A rendőri szolgálat vezérfonala. Budapest, „Pátria” Irodalmi Vállalat és Nyomdai Részvénytársaság.
- Sallai, J. (2019) A magyar rendészet története. Budapest, Rendőrség Tudományos Tanácsa.
- Scitovszky, B. (1927) Az erkölcs. Pesti Napló, 78/47.
- Siculus (1924) A jó rendőr. Rendőrségi Szemle, 1/2.
- Warburton, N. (2000) Bevezetés a filozófiába. Budapest, Kossuth Kiadó.
- Zlinszky, J. (2000) Keresztény erkölcs és jogász etika. Budapest, Szent István Társulat Kiadó.
1. sz. melléklet a 225.444/1947. IV. 1. a. B.M. számú rendelet, 315.
- 1-2. ábra: Belügyminisztérium Tudománystratégiai és -koordinációs Főosztály BMTSKF/16-2/2020. számú: Gyakornoki rendszer keretében folytatott tudományos kutatásról szóló pályázatát nyertem el, amelyet az Országos Rendőr-főkapitányság Személyügyi Főigazgatóság Humánigazgatási Szolgálat Fegyelmi Osztályán töltöttem. Az ábrák Dr. Kardos Sándor r. alezredes, az Országos Rendőr-főkapitányság Személyügyi Főigazgatóság Humánigazgatási Szolgálat Fegyelmi Osztály vezetője által rendelkezésemre bocsátott ábrák.